

Roginer Oszkár

∴ PTE, BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Pécs  
∴ rogaxar@gmail.com

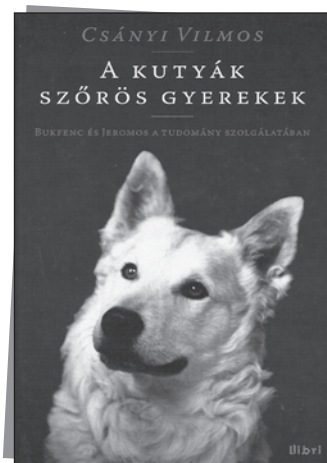
## KUTYÁK KÖNYVE

### *Book of Dogs*

Csányi Vilmos: *A kutyák szőrös gyerekek – Bukfenc és Jeromos a tudomány szolgálatában*. Libri Kiadó, Budapest, 2012

Csányi Vilmost, a Kárpát-medence, vagy legalábbis a magyar nyelvterület egyik leghíresebb etológusát nem kell külön bemutatni. A biológiával és biokémiával foglalkozó, mára már emeritusi minőségben oktató tanár ezúttal a hozzá talán legközelebb álló témával foglalkozott, mégpedig a neki talán legkézenfekvőbb módon. Csányi Vilmos *A kutyák szőrös gyerekek – Bukfenc és Jeromos a tudomány szolgálatában* című könyvében a kutyákról, a kutyaelme működéséről, a kutyák viselkedéséről, életéről írt, elsősorban saját, másodsorban mások kutyáinak, háziállatainak példáin, tapasztalatain keresztül – mégpedig úgy, hogy az közérthető, könnyen átlátható, valóban élvezetes olvasmányként jelenjen meg. Ebben a könyvében nem csupán Csányi Vilmos, a szakember szólal meg, hanem Csányi Vilmos, a magánember is. A kötetet valahol az etológia és a valóság között helyezhetjük el. A több évtizednyi kutatói és előadói háttérrel bíró tudós nem csak a legújabb szakmai eredményeket ismerteti, és nem csak a világviszonylatban elterjedni látszó tudományos ismereteket ütközteti. A könyvnek szinte a fele saját élettapasztalatra alapul, és olyan eseteket, történeteket, anekdotákat tartalmaz, amelyek két kutyájával, Bukfencel és Jeromossal történtek meg.

A kötet alaposága felől már a tartalomjegyzékre pillantva megbizonyosodhatunk. A fejezetcímekből látszik, hogy egy olyan szakember könyvéről van szó, aki a lehető legnagyobb ívben és a lehető legalaposabban körbe szeretné



járni a kutya és az ember közötti kapcsolatot. Ezt öt kérdéscsoportra osztja. Az első, a *Két különböző elme szövetkezik* című fejezetben a kutya és az ember közötti kapcsolat alakulástörténetével foglalkozik. A másodikban az ember és a kutya kötődési, érzelmi, szabálykövetési és együttműködési hajlamairól ír. A harmadik rész egy, a kutyák viselkedését megfigyelő szakembernek, saját és mások kutyáira vonatkozó naplóbejegyzéseiből áll. A negyedik részt elsősorban azoknak szánja, akik az állati elmével behatóbban is meg szeretnének ismerkedni, míg az ötödik, utolsó rész a kutyatartás gyakorlati oldalát tematizálja.

Az első fejezet az ember és a kutya sajátos találkozásával foglalkozik, azzal, hogy az ősember miként szelídítette magához a farkast. A szerző oldalakon és alfejezeteken át taglalja a farkas és az ember fokozatos egymáshoz közeledését, a természetes, majd lassan befolyásolt szelekciót, valamint a kevésbé agresszív és kevésbé veszélyes, simulékony egyedek kiválasztását. Csányi Vilmos elkötelezett evolucionizmusa már ebben az első fejezetben érezhető. Az embert ilyen értelemben a farkassal kölcsönösen kialakított bizalom felől közelíti meg, majd rátér magára a szövetségre, ahol a kölcsönös előnyökről és egymás kisegítéséről ír. Több oldalt is szentel a kapcsolat elején kialakult higiéniai egymásrautaltságnak, a farkasok által eltakarított ételmaradéknak, a hideg éjszakák során nyújtott testi melegnek, majd végül a háziasítás egyik fontos lépcsőfokának számító külső ellenségtől, esetleg másik farkasfalkától való védekezésnek. A fejezet egyik fontos, bár még a szerző által is bevallottan, még eléggé be nem bizonyított kitétele, az ember és a kutya párhuzamos evolúciójára vonatkozik. Csányi Vilmos hipotézise szerint, a szoros kapcsolat egyik oka, hogy az evolúció során a kutya, az emberéhez sok tekintetben hasonló elmebeli tulajdonságok birtokába jutott, és ilyen értelemben, a *Homo sapiens* és a kutya időben közel eső megjelenése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a kutya kutyává, az ember pedig emberré fejlődjön.

A második fejezetet a kutya és az ember viselkedési hasonlóságainak szentelte. A szerző munkamódszerének egyik legfontosabb ismérve az, hogy a kapcsolat elemzése során soha nem ad elsőbbséget az embernek, és ugyanígy soha nem kezeli alsóbbrendűnek a kutyát sem. A két fajt a kapcsolaton belül egyenrangú partnerként kezeli. A kötődést így mindkét oldalról elemzi, azzal, hogy viszonyu(n)k lényegi mozzanatát a kutya kötődésében jelöli meg, abban, hogy az emberre odafigyel, és hosszan tartó kapcsolat kialakítására is hajlandó – a farkassal ellentétben. Ezután rátér a kutyák érzelmeire is. Sokat foglalkozik azzal, hogy mi fáj nekik, minek örülnek, ez hogyan nyilvánul meg, és mindezen belül az ember mint kiváltó és elszenvedő hol helyezkedik el. A szerzőnek rendkívül fontos, hogy kimutassa azokat az apró jeleket, amelyekkel az állatok akarataikat, választásaikat és válaszaikat felénk közvetítik. Ezzel szemben foglalkozik azokkal az érzelmekkel is, amelyeket viszont nem igyekeznek kimutatni, mint például a meglepődés, az undor vagy a szégyen. Hosszan tárgyalja a kutyák

személyes, más kutyáktól individuálisan kifejlődő rítusait, és az ember viselkedési mintáinak utánzásával járó szokások kialakulását is. Kutyatulajdonosoknak sokat jelenthet ez a kötet, hiszen sok olyan meglátást tartalmaz, amely megkönnyíti a házikedvencsel való életet. A szerző leírja a szabálykövetés és együttműködés különféle módjait, azokat az útvonalakat, amelyeket közösen be kell járnunk ahhoz, hogy viszonyunkat a lehető legkevesebb konfliktus jellemezze, és hogy a nap kölcsönös megleléssel érjen véget.

Külön érdekességnek számít a harmadik fejezetként beillesztett két kedvencnek, Bukfencnek és Jeromosnak a naplója. Már a fejezet elején kitér arra, hogy nem egy terepnapló megírása volt a cél, a közel egy évtizedet felölelő rész így inkább a két kutya rendhagyó cselekedeteit, szokásostól eltérő viselkedését rögzíti. A meglepő tapasztalatok jegyzéke ez a rész, annak a megfigyelésnek, amely bár egy szakember tollából és annak szemszögéből származik, elsősorban olyan olvasóközönségnek szól, amely nem a szaknyelvet és a statisztikát, hanem az anekdotázó és élményeket felelevenítő nyelvet részesíti előnyben. A bejegyzések egy kutyatulajdonos spontán kísérleteiről, kirándulásokról, gyalogtúrákról, vendégeskedésekről, történetek érdekességeiről, a két kutya évekről, módosulásokról, egymáshoz való viszonyulásáról szólnak. A bejegyzések közé az eseteket alátámasztó, más tudósok által, ellenőrzött körülmények között lebonyolított kutatásokat is illeszt.

Az *állati elme tudományos vizsgálata* című negyedik fejezetben az állatokkal való tudományos foglalkozás utóbbi, közel egy évszázadát írja le. Már a fejezet elején felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy a következő oldalakon inkább szakmai meglátásokról lesz szó, és, hogy aki a kutyák kedvéért olvas, az ezt a részt nyugodtan átugorhatja. Ebben az esetben is egy történeti köntösbe bújtatott kritikai áttekintését olvashatjuk azoknak a kutatásoknak, meglátásoknak, publikációknak és gondolkodási irányoknak, módszereknek, amelyek az elmúlt száz, százötven évben megpecsételték az állatokról – és azon belül a kutyákról – alkotott véleményünket. A tudomány valódi viviszekciója és szélsőségek lajstromja ez a fejezet. Olvashatunk gépnek tekintett állatokról, olvasó kutyákról és számoló lovakról, értelmesen válaszoló papagájokról, önmaguk állapotára reflektáló csimpánzokról. Az állati viselkedést tanulmányozó tudósokra való visszapillantás után a szakma jelenlegi állapotára is rátér. A szerző külön figyelmet fordít a kutyaelme működésére, az ember és a kutya közötti hasonlóságra. Ebben a részben találunk, az akár kérdésként is feltehető címre választ, hogy vajon szőrös gyerekek-e a kutyák.

Az utolsó, *Hogyan tartsunk kutyát* című fejezet a gyakorlat mezejére összpontosít, azzal foglalkozik, hogy miként válasszunk kutyát, hogyan neveljük és miként alakítsunk ki vele olyan kapcsolatot, amely mindkét fél számára kielégítő napi rutinná fejlődhet. A fejezet a gazda vérmérsékletéhez illő kutyafajtának

a kiválasztásával indul, majd egy nagyon érdekes, az ELTE Etológia Tanszékén szervezett dominancia-szeminárium összefoglalójával folytatódik. A fejezet második felében a kutyafajták kialakulásáról és a különféle feladatok ellátásához, speciálisan kitenyészett változatairól olvashatunk.

A szerző a könyvet azok számára, akik jobban el szeretnék mélyülni a témában, terjedelmes irodalomjegyzékkel egészítette ki. Csányi Vilmos láthatóan egyaránt jártas a hazai és nemzetközi szakmunkákban. Több évtizednyi aktív kutatás látható a könyvön, ez viszont nem lehetetleníti el a szakmai előtudással nem rendelkező olvasónak a könyv tartalmával való ismerkedést. A sok anekdota élvezhető, könnyű olvasmánnyá alakítja még azokat a száraz tudományos megállapításokat is, amelyek egyébként nem lennének ilyen érthetőek. Írásmódján is szinte kitapintható a kutyák szeretete. Munkamódszere minden egyes kérdés kapcsán három pillérre támaszkodik. Csányi Vilmos a problémát történelmi keretbe helyezi, több bekezdésen át ír arról, hogy az hol és hogyan jelentkezett kérdésfelvetésként először, ki foglalkozott vele, és milyen eredményekre jutott. A tudományos kutatásokat mindig az adott szakirodalommal támasztja alá, de úgy, hogy az minden egyes alkalommal közérthető marad, majd végül saját meglátásait és a tudományterülethez való hozzájárulását olyan tapasztalatokkal emeli ki, amelyek saját vagy ismerőseinek kutyáival történtek meg. A kutyák viselkedését hatalmas, gyakorlati meglátásokon alapuló adathalmazzal támasztja alá, és a kötet így egy sor, több évtizedre visszanyúló anekdotát közöl. Házikedvencekről vagy az egyetem kutyáiról olvashatunk, sok meglátását az egyetem vidéki intézeteiben élő kutyák eseteivel támasztja alá, megismerkedhetünk a szerző saját és barátai, ismerősei, munkatársai kutyáival is. Az egyik legérdekesebb rész viszont kétségkívül Bukfenc és Jeromos szinte az egész kilencvenes évekre kiterjedő naplója, amelyben – kelezve – olyan viselkedésbeli titkokba pillanthatunk be, amelyek műfajilag a magánapló és a szakmai megfigyelések lejegyzéséhez szükséges jegyzőkönyv között helyezkedik el.

Csányi Vilmos – a közérthetőség kedvéért – rengeteg képet, ábrát közöl. A fényképeket magángyűjteményéből válogatta be, és a már az alcímben is megjelölt Bukfencet és Jeromost jelenítik meg. A lencsevégre kapott házikedvencek különféle életstádiumokban szerepelnek, kis-, valamint felnőttkorukban, játék vagy pihenés közben, egymagukban, gazdával, társaságban... Csányi Vilmos nemcsak a hagyományos szakmai körökhöz szóló tudományt műveli, hanem a kutyákhoz viszonyítva valahol félúton találkozik az emberrel. Ugyanakkor ez nemcsak egy tudomány-népszerűsítő mű, több annál. Az olvasó valóban a kutyák könyvét olvashatja el, a szó legnemesebb értelmében.